

S a hajszolás, a megalázás, az ütések után nem is maradhat más, mint hogy feltörjön a költőben a sok türelemmel sokáig visszafojtott lázadás isten és ember ellen. A lázadás, mely úgy tűnik, közel sem zajos, hangoskodó „szakítás” volt, csak egy végzetes törés, mely után minden reménytelen. Talán semmi más, mint a kiszolgáltatottságra való ráébredés. S többé mintha nem is keresne kapcsolatot se istennel, se emberrel, csak viszi magával „Nessus-ing magányát”, s visszhangot csupán a sziklafalaktól és a tenger hullámaintól remél.

Ez így persze túlzás, hisz a költő valamiképp, bármennyire magányos és bezárult is, mégis olvasóinak alkot, s ezt a fent idézett képet nem is szabad ilyen értelemben vennünk. Hajnal is emberi kiteljesedését keresi, s ebben a küzdelemben magányosodott el, ebben a harcban veszítette el istennel-emberrel a kontaktust. De tovább küzd, s ami fényt és örömet termel ki magának, azt ki akarja árasztani a világra, azt lehetőleg magába zárnia. Bár a *Bolond éj*-ben a holdnak vall szerelmet, de jól érezhetjük, hogy valami egészen más irányú szomjúság fogalmazódik itt meg; a *Szédül az erdő*-ben az erdőt, a hegyet, a tavat árasztja el önmaga belső naptüzével, de ez a ragyogás sem *l'art pour l'art* született benne. Nem is készülhet olyan szédítő fény, olyan perzselő energia a kirobbanás igénye nélkül, mint ami ezt a költeményt átforróstja. Úgy tűnik, ez a tetőpont. Ez az a

hőfok, amire önmagától képes volt, kiöntötte kincsét és kitarulkozott, s vele szédül az elhamvadó nyár.

A kérdést, ami verseit olvasva, fölmerül az emberben, itt egyszerre közböbsíti, „leszereli”. Meddig bírja az ember a magányt? — kérdezhetné az olvasó. De épp ez a vers a válasz: ennél tovább már nem bírja. Talán ezért a robbanásért volt minden, mely volta-képp ugyanolyan csendes és halk robbanás volt, mint az a hajdani törés. Halkan és szerényen történik minden ebben a költészetben, de annál érettebben és véglegesebben; „a napnak nincs jártányi ereje” — így zárul a *Mikrokantáta*, s ezt érezzük az egész kötetben: a költő belefáradt az egyedüllétbe, a vacogásba.

Mégsem a fáradtság a *Szédül az erdő* verseinek alapélménye, hanem a vállalás: „Vállald sorsod, sajogva, dacban” — írja az *Egy irodalmi vitán című ars poeticájában*. S ez az, ami új Hajnal Gábor költészetében: az egyéni sors egyre határozottabban kirajzolódó vállalása. A háború, a szenvedés, a mellőzés, a kitzasztottság ütötte sebek ettől nem fájnak kevésbé. De aki megszülette magában azt a forró szerelmet a világ iránt, amit Hajnal Gábor, az igaz emberi önbecsüléssel viseli az annyiszor fölpanaszolt kegyetlen sérülések forradásait is. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1968.*)

PÁLYI ANDRÁS

G. SZABÓ LÁSZLÓ: PERBEN AZ ÖRÖMÉRT

Zaklatott élet, sok megpróbáltatás, amelyeken azonban G. Szabó mindig úrrá tudott lenni. — Valahogy így jellemezhetnénk tömören a költő életét. És ez jellemző költészetére is. Egyetlen főlzabadultabb időszaka volt eddig, amikor úgy érezhette, hogy megtalálta helyét a társadalomban, megharcolta harcát a költői érvényesülésért. Ez az időszak az 1956-os ellenforradalom utáni néhány év, amikor a *Tűztánc*-antológiában ő is szerepelt három verssel, így a figyelem és érdeklődés előterébe került. Ebben az antológiában jelent meg *Fehér rapszódia* című verse, amelylyel valóban sokat ígérően, s új oldalról mutatkozott be. Az addigi nagyon is tárgyias, felszínhez tapadó képalkotási mód áttételesebbé és asszociáció-gazdagabbá válik verseiben. Különösen sokat ígérő az első és harmadik szakasza, amelyekben a „fehér” jelző olyan gazdag változatban idézi elénk a

kórház riadt, feszülő, mégis biztató csendjét, hogy a fehér leplek alatt elébe tűnő „kedves” már szinte jelképesse válik: az élet, a remény és a halál, elmúlás közti lebegés jelképévé. Íme az indítás:

*Fehér odakinn a hó,
fehér a folyosó,
fehérek a falak.
Fehér keréken, fehér kocsin
fehér leplek alatt
gördülsz, kedves, elébem
halottfehéren.*

S ez a kép még elmélyül a harmadik rész asszociációgazdagságával. — Nagy versnek indul tehát, de egyelőre mégis csak ígélet marad ez is. A költőnek nincs ereje a befejezéshez. Helyette hosszú, szárnyaszegett versse duzzasztja. Pedig úgy érezzük, G. Szabó képes lenne igényesebb megoldások-

ra is. Ezt nemcsak az említett részletek mutatják. Újabb versei között egyre több az olyan, amelyekre ilyen vagy olyan szempontból föl kell figyelniük. Egyikben a friss, eleven ütemek, iramló sorok, érzekletes képek ragadnak meg (*Félelem, Asszony-szívű ég, Bazsalikom*), másikban az élet jogáért kiáltó indulatok dobognak felzaklató erővel (*Tavaszi Köztársaság téren, Ne túlvilágot*), vagy önmészítő magabiztatást sugároznak (*Egy fa a többi közt*).

A sok csalódás, ernyedés és újrakezdés nagy szívósságot és elszánt akaratot kíván, s ez talán egyik legjellemzőbb sajátossága G. Szabó Lászlónak. Személy szerint én is ilyennek ismerem meg őt már szegedi újságíróskodása idején. Akkor még Kövesdi László néven lótot-futott, írt a szegedi lapoknak. Az akkor születő Tiszatáj-nak is első munkatársai közé tartozott. Aztán a Rajk-per idején hirtelen búcsút kellett mondania Szegednek és az újságírásnak, de ez a csapás sem törte meg

— nem az első volt ez már életében. „Elnyúhatetlen tüdőt, szívet / örököltem tőled, apám” — írja egyik szép versében. De ha végigolvassuk ezt a kötetet, mégis kétségeink támadnak: vajon ezt az elnyúhatetlenséget, szüntelen feszülő tenni akarását jól használja-e fel? Költészete nem lehetne-e már egyenlete-szebben felfelé ívelő?...

Nagyobb igényességgel bizonyára elkerülné a nála kísértő konvenciókat, s indulatai, megszenvedett érzékenysége felszín helyett mélyebbre ragadná. Hiszen láttuk, van hozzá ereje. Az *Akvárium* című, rendkívül tömör, az élet válságát élesen tükröző verse kompozíciós biztonságáról is meggyőzhet.

A kötet egésze, sajnos, még nem ezen a szinten mozog, de kétségtelen: ez a költő hisz a költői hivatásban, s úgy tűnik, újból és újból kész és képes nemcsak az új nekiszánásra, hanem költészetének megújítására is. (*Táncsics Könyvkiadó 1967.*)

SERES JÓZSEF

CSONTOS GÁBOR: SZÁRAZ ÉR

Négy írás a magyar falu lassan eltemetődő közelmúltjáról — egy kötetben. Kettő közülük inkább pillanatkép: egy-egy szituáció rajza (*A kiscsizma, Két asszony*). A másik kettő inkább történet, nagyobb időszakot fog át, embersorsokat követ nyomon (*Üresen forong a kerék, Száraz ér*).

Az első írás alaphelyzete: temetésre utazik haza az író, idős rokonai, elagott ismerősei közé, s szerelmesével átvirrasztja a halottsiratás éjszakáját... Ez a hangulat vonul végig valamiképpen a többi íráson is: temetés, elsíratás. Csontos Gábor maga is ezt vallja kötetéről, szerinte is ez fűzi egységbe mindenekelőtt az elbeszéléseket szinte egyetlen siratóénekké, „amelynek eljajgatása után megnyugszik az ember”. Mégsem holmi nosztalgikus elporentálás egyik írás sem. Megrendült, de szigorú, néhol irgalmatlan számvetés mindegyik. Csontos az anyiszor „megírt” magyar faluról és parasztról helyenként szívszorítóan drámai képet tud nyújtani. Ilyen a halálra készülő beteg asszony és mellette megöregedő, örökségre váró gondozójának furcsa

kettőse (*A két asszony*), vagy például a fiuk halálhíret megtudó gazdacsalád komor ebédhez telepedése, a ritkán látott falatokból álló, kegyetlenül profán, jóévtvágyú, csontlerágó táplálkozás, amelynek ősi szertartásosságán és közönségességén átsüt a néma fájdalom.

Az ilyen és hasonló jelenetek ellenére is helyenként óhatatlanul egyhangúságba és ismétlésekbe fordulnak a kötet írásai, különösen így, egymás mellett, bár a szerző — a 60-as évek során írt elbeszéléseit adja itt — jó formaérzékkel más-más nézőpontú és közlésmódú írásokat fogott össze. (Van köztük jelenben játszódó, elsőszemélyű, párhuzamos monológokból és jellemképekből épített stb.) A vissza-visszatérő, azonos — kissé modoros — elemekből összerakódó leírások, újra föl-bukkanó, alig módosult figurák, megismétlődő helyzetek miatt időnként holtvágányon éri magát az olvasó. Az író kétségtelen jellemzőtetsége, komor, lefojtott lírája azonban így is emlékezetes élményt nyújt. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1968.*)

NACSÁDY JÓZSEF

